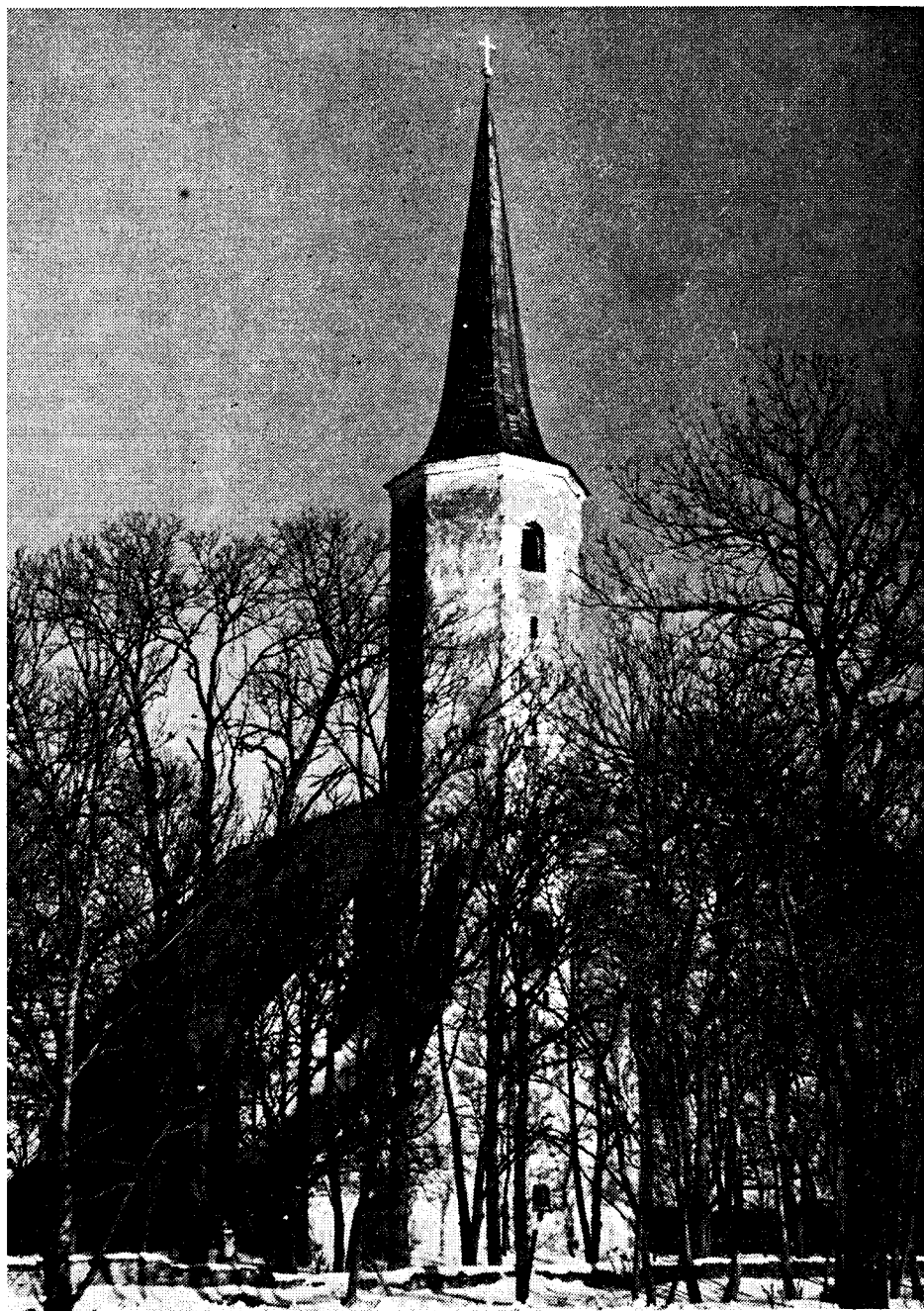

EK-1981-3

EESTI KIRIK

R. Koolmeister: Kui teie pojad küsivad, mis kivid need on!	81
S. Kirkegaard, Kõneleb ka see, kes vaikib	82
Karjasekiri	83
H. Haamer, Mul pole mitte kedagi	84
Ma palun andeks	90
J. Aarik, Püha Vaimu läbi teeme suuri tegusid	91
Maimu Haamer, Emale	93
E. Kuusler, Emadepäevaks	93
J. Maior, Vanemate haul	95
U. Plank, Jaanipäevaks	96
T. Põld, Kõne leerilaste õnnistamise puhul	97
R. Koolmeister, Perikoopide küsimus Eestis	99
R. Kiviranna, Apostliku usutunnistuse tõed meie hingele	102
I. Arens, Pärnu-Jaagupi (Korbe) kihelkonna ja kiriku vanimast ja vanemast ajaloost	105
A.J. Leinjärv, 30 aastat tänumeelt	109
J. Maior, Pühapäeva hommikul	112

K A A S:

Haljala Püha Mauritiuse kirik

on kolmelööviline kodakirik, koor valmis arvatavasti 15. saj. algul, pikihoone 15. saj. II poolel, kiriku kaheksatahulised konsoolkapiteeliga piilarid, sirge talumiga perspektiivportaal ja kaheksatahuline läänetorn viitavad seostele Tallinna hilisgooti ehituskunstiga. Kirikus on J.v. Rabe loodud barokk-kantsel a-st 1730. Kirik on korduvalt kannatanud (1703, 1831) ja ülesehitatud (viimati 1896—1897).

Praegu teenib kogudust aseõp.Süvari. Kogudusel on 230 liiget (1978). (Arhiiv RKR)

Vastutav väljaandja (ansvarig utgivare): peapiiskop Konrad Veem

Peatoimetaja: praost teol.lic. Ricahard Koolmeister

Address: Mandelblomsgatan 15, S-722 25 Västerås, Sweden

Majandusjuhat.: rer.oec. Voldemar Palm. Aadr. Box 450 74, S-104 30 Stockholm 45
Postgiro 44 42 62—0; Pank: Svenska Handelsbanken

Arostryck Uppsala 1981

EESTI KIRIK

31. aastakäik

Mai-juuni 1981

Nr. 3

Kui teie pojad küsivad, mis kivid need on!

RICHARD KOOLMEISTER

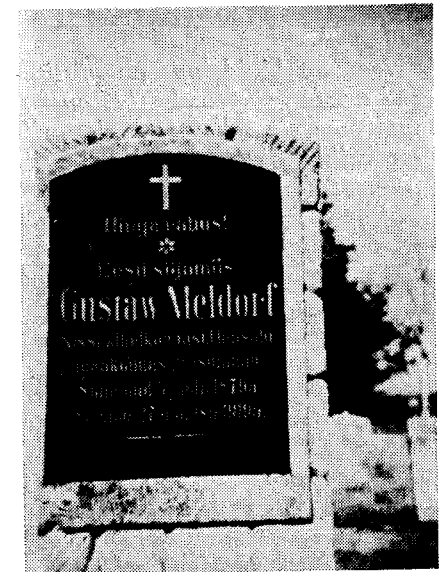
Joosua 4:21—24

Mõni aeg tagasi sain ühelt oma rootsi ametivennalt ülesvõtte ühest hauakivist. Ta oli saanud selle Ida-Saksamaalt ühelt minu ametivennalt, kes sõjasündmuste keerises oli sinna jäänud. See oli imelik tervitus mida pildi üleandja ei suutnud kuidagiviisi mõista. Ta sai aru, et siin on tegemist hauakiviga, isikust, kes oli sündinud 3. juulil 1879 ja surnud 27. märtsil 1919. Ta sai ka aru nimest. Seal seisis Gustaf Meldorf. Kõik see aga ei ütelnud temale mitte midagi.

Nüüd oli muidugi ka nõnda, et isik, kellest hauakivi kõneleb, on ka mulle täiesti tundmatu. Kuid sellele vaatamata ei valmistanud pildi mõistatamine mulle mingisugust raskust. Sellel hauakirjal on veel midagi kirjutatud mida võõras ei oskanud lugeda, ja kui ta ka oleks osanud, oleks see siiski jäänud temale arusaamatuks, kuna ta ei tunnud kuigi palju meie rahva ajalugu.

Selle hauakiri on järgmine:

"Hinga rahu Eesti sõjajärgi GUSTAW MELDORF Nissi kihelkonnast Eestimaalt" ning sellele järgnevalt sünni- ja surmaaeg. Kõik see on hauakivile kirjutatud eesti keeles, kuigi see haud asub Saksamaal Mecklenburgi kreislinna Parchimi kalmistul. Kuna see pilt on mulle saadetud enne Võidupüha, siis oli ka selge, mida niisugune tervitus tähendas.

Elame ju praegult ajajärgul mil me eesti sõjameeste hauakive on olemas palju väljaspool kodumaad. Kas me mõistame veel, mida need kivid tänapäeval ütlevad?

Ma usun küll.

Muidu ei pühitseks me võõrsil rahvuslikke ja riiklikke tähtpäevi. Kahjuks on ka neid, kes ei oska enam neist kividest aru saada. Neile ei ütle need kivid midagi.

Aga kui sinu laps sinult küsib: Mis kivid need on? Milline on siis sinu vastus?

Jah, milline on meie vastus sellele küsimusele siin paguluses?

Meie vastus saab olla viimselt ainult see:

"Need on kivid, mis on püstitatud nende mälestuseks, kes on annud oma elu selle eest, mis meile on kallim siin maapeal s.o. meie isamaal"

Nii ilusasti kui see ka nüüd ei kõla, on sellest vastusest siiski liiast vähe. Sest see võib tunduda palju

dele ainult minevikuna millel ei ole midagi olevikuga tegemist. See võib tunduda täiesti asjatu võitlusena ja mõtetu ohvrina, mis nõndaviisi kunagi on toodud.

Kui see oleks meie ainus vastus ja mitte rohkem, siis kisendaksid need hauakivid! Meie vastus peab olema: "Veel ei ole püstitatud viimane kivi viimsele eestlasele. Ja niikaua kui see ei ole veel toimunud, seisame keset elu ülesandeid mida meie kätte, kui eestlastele, on Jumala polt usaldatud. Ja niikaua on ka meil lootust meie maa ja rahva tulevikku.

Meie tahame Jumalalt paluda, et ta õpetaks meid õieti kasutama aega, mis ta meile on annud elamiseks ja töötamiseks, et ta õnnistaks selleks meid ja me tulevase põlvi ning oleks meile toeks igas olukorras. Ja ärgem unustagem: "See rahvas ei kao, kes oma lootuse on rajanud Jumalale."

KÕNELEB KA SEE, KES VAIKIB

Isa taevas! Mitmesugusel viisil sa kõneled inimesega.

Sina, kellel ainuüksi on tarkus ja mõistus, tahad ennast teha mõistetavaks.

Jah, ja koguni kui sa vaikid,

sa ometi kõneled temaga,

sest kõneleb ju ka see, kes vaikib,

et õppijat kuulata,

kõneleb ka see, kes vaikib,

et armastust proovida,

kõneleb ka see kes vaikib,

et üksteise mõistmise tund

oleks veelgi südamlikum, kui see tuleb!

Sören Kierkegaard

Tõlge: E.J.K.

Eesti Evangeeliumi Luteri Usu Kiriku piiskoppide KARJASEKIRI palvapäevaks 1981

"Armude teile ja rahu Jumalalt, meie Isalt, ja meie Issandalt Jeesuselt Kristuselt" (Ro. 1,7).

"Me täname alati Jumalat teie kõikide eest ning tuletame teid meele oma palvetes, lakkamatult meenutades teie usu tegu ja armastuse tööd ning kannatlikkust lootuses meie Issandale Jeesusele Kristusele" (1 Ts. 1,2).

Need apostel Pauluse sõnad annavad teada, milline vahekord temal oli Tessaloonika kogudusega. Vaadake, millised on meie vahekorrad kogudustes ja kirikus.

Palvapäeva tõsisuses tõuseb tänu Jumala poole meie kiriku koguduste, karjaste ja töötajate eest koguduste juhatustes ning nõukogudes. Töö, mida tehakse usust ja armastusest, kannab õnnistuse pitsi. Seepärast on tänane tänu Jumalale kiituseohver, mille toob vaba eesti rahvakirik.

Täname Jumalat kirikulihmete eest, kes peavad kalliks koguduse jumalateenistusi, pelgamata pikki teid kirikusse. Täname Jumalat palvete ja eestpalvete eest kiriku, rahva kui ka töötajate eest. Jumal, kes palveid kuuleb, hoiab meie kirikut armulikult nendes halastamatutes oludes, milles viibime. Jumal on äratanud ja juhitud Usuteaduslikku Instituuti õppima neid, kes on valmis täitma tühje kohti. Usuteadusliku Instituudi lõpetajad olgu julged, sest

nad on kutsutud pärima õnnistust (1 Pe. 3,9).

Palvapäeva paistuses tuleb esile usutegu ja armastuse töö kogudustes. Vaatamata suurtele vahemaadele kogudustes ja praostkondades ning viimaks sidepidamises konsistooriumiga, tiheneb meie osadus aastast aastasse, mida näitavad aruanded. Esiteks saadab koguduste enamik neid nüüd tähtajaliselt ja esitatud blankette täites. Nende külmade arvude vahel ei ole tühimikku, vaid neid täidab armastuse side kirikuvalitsusega õhutades kõiki "jääma truuks armastuses" (Ap. 13,43), mistõttu on paranenud konsistooriumi töö võimad. Läheb tõeks, mida Jumal ütleb Aabrahamile: "Mina olen sulle kilbiks. Sinu palk on väga suur" (Ap. 13,43).

Arm ja õnnistus tulevad Piibli sõna ning jutluse vastuvõtmisest südamesse. Usk, mis niimoodi ärkab ja edeneb, loob vahekorra Jumalaga, mis omakorda viib armastuse osaduse. See on niisugune osadus, kus osalised räägivad kõigest ega varja midagi: rõõm ja vaev, patt ja andustus kuulub õigeksmõistetute vahekorradesse. Armastusest maailma vastu saatis Jumal oma Poja ning tema kustutas meie võlad Kolgata ristil. Sellest tuleb, et usuelust kaovad pikapeale hingelised häired.

Et nüüd palve nii tähtis on, siis harrastagem seda. Ärgu vajugu ükski päev kaduvusse ilma palveta.

Eestpalvete tõttu on eesti rahva mured kestvalt Jumala ees. Eesti rahvas on hoitud usu poolt, mispärast tuleb pidevalt palvetada usu eest, et usk meil ei lõppeks.

Palvetagem kodumaal tagakiusatud kiriku eest. Palvetagem südametunnistuse vangide ja nende omaste eest. Palvetagem ristitud laste ja noorte eest, et kodud neid suudaksid juhatada Kristuse juure. Palvetagem innukama osasaamise eest armulaua sakramendist, kus Kristus end meile jagab pühas söömisel ja joomisel. Palvetagem usuäratuse eest.

"Kui kellelgi teie seast on vaeva, siis ta palvetagu; kui kellelgi käsi hästi käib, siis ta laulgu kiituslau-

Mul pole mitte kedagi!

HARRI HAAMER

Kuremäe kloostri pühal allikal nägin kord pimedat naist. Hardumuses kummardas ta maani ja õnnistas ennast korduvalt ristimärgiga, enne kui ta hakkas selle allika veega pesema oma kustunud silmi. Nunn, kes ta sinna oli talutanud, jälgis tuimalt tolle pimedat abituid liigutusi ning haigutas. Kuid ta oli siiski see keegi tollele õnnetule, kes oli toonud tema allika juure.

Kuid jalutul seal Betsata tiigi kaldal polnud mitte kedagi, kes oleks tema peale halastanud. 38 aastat oli ta kadetsenud tervete jalgade-

le. Usu palve päästab tõbise, ja Jumal teeb ta terveks; ja kui ta on pattu teinud, siis see antakse temale andeks. Tunnistage üksteisele oma eksimused ja palvetage üksteise eest, et saaksite terveks; õige inimese vägev palve suudab palju", kirjutab apostel Jakoobus (Jk. 5,13 jj). Meie Jumal on armu Jumal. Elagem tema tiibade varju all. Meie 'Issanda' Jeesuse Kristuse arm, Jumala armastus ja Püha Vaimu osadus olgu teie kõikidega" (2 Ko. 12,13).

Stokholmis Kristuse ilmumise püha kolmandal nädalal 1981

Konrad Veem

EELK peapiiskop

Karl Raudsepp

EELK piiskop

Jh. 5:1—15

ga kõndivaid inimesi, ja kui kaua ta seal Betsata tiigi ääres tervendavat imet ootas, kas ta seda isegi mäletas. Ehkki ta ühtki veesegamist polnud maha maganud, osutusid tema ponnitused sedamaid tiiki pääseda ometi asjatuiks, kuna ikka ja jälle keegi kärmem temast tormas tiiki tervendavat imet tema eest ära näppama. Ent nõnda kippus tollest halvatud meest vägisi saama lootusetu mees. Ja see oleks veel pahem olnud kui kanda elulõpuni, kas või kõige tuhmima lootusetähekesega südames, oma ihulikku häda ja risti.

Kuid kas terve meie häda suurus seisnebki selles, et meil pole kedagi, kes meid aitaks mõnele imettegevale allikale?

Keegi sulemees kirjutab ajalehes, otsegu mingi käärima hakanud nõrdimusega, et ta on pettunud inimesis. Ta lamab haiglas. Tema naine ja lapsed, jah isegi ämm, tulevad teda vaatama. Ent mitte ainsadki tema sõpradest. Seepärast loeb ta neid, keda siitsaadik oli oma sõpradeks pidanud, ainult sinasõpradeks. Nõnda kustutab ta nemad oma tõeliste sõprade nimistust. Oma peret ta ei arvesta sinna hulka. Tema naine ja lapsed ei käinud teda seega mitte armastusest ja sõprusest külastamas, vaid sugulussidemete kaudu tekkinud kohusetundest?

Kuid seal lamas halvatud mees, kellel polnud mitte kedagi, kes oleks saanud tähelepanelikuks tema vastu, kas või kaastundest.

Mitte kedagi!

Kui sul pole mitte kedagi, kes sulle kaasa tunneb, kes sinu valust osa võtab, see tähendab ju lootusetult oodata vaid hävimist.

Too vaene jalutu mees pidi nägema 38 aastat seda, kuidas elu kõigi oma rõõmude ning võimalustega temast möödus. Ei ükski peatunud tema juures, kes oleks võtnud oma südamesse tema valu. Oli jäänud veel ainsama lootussädemena kusagile südame-soppi sädelema — Betsata tiik! Aga ka selle sogane vesi muutus temal üha võikamaks ning vastikumaks seda enam, mida kauem ta nägi iga veesegamise ajal toda metsikut trügmist, kus igamees kas või eluhinna eest püüdis tiiki ronida. Eks

püüdnud temagi siis tiigi poole roomata, kuid varsti olid ta luudliikmed valusad hoopidest, mis ta üldises trügimise tuhinas teiste kannatajate ja nende abimeeste käest sai. Piiratud pääsemise võimalused muudavad inimesed tige-daiks ning õelaiks teineteise vastu. Ja nõnda ikka keegi, kes on osavam, ka jultunum, näppab sinu eest kõik võimalused.

Halastamata tõelisusega jutustab evangelist, et "kes esimesena pärast veesegamist tiiki astus, sai terveks, olgu siis mis tahes haiguses ta oli". Seega olid kõik eemal-letõuagtud määratud edasi virelema oma vaevas.

Prantsusmaal, kuulsal Lourdi imettegeval allikal on küll teine kord: Sajad haiged ratastooleil ning kanderamidel ootavad kannatlikult järjekorras, kusjuures preestrid hoolitsevad selle eest, et mitte keegi ei jääks ilma võimalusest pihtida. Kõikidele hädalistele on kindlustatud tähelepanelik hoolitsus ja kõiki aidatakse ka kastmisele püha allika veega. Kuid kõik seal kaugeltki terveks ei saa; sellest hoolimata, et seal ei kehti tervenemise kohta sama raske tingimus, mis Betsata tiigil tervendava ime tolele halvatule nii kättesaamatuks tegi.

Miks nad just seal, tollel imettegeva kuulsusega allikal tahavad terveks saada?

Miks just Betsata tiigis?

Ent see tundub kõige lihtsamana ja usutavamana. Kui teised seal on terveks saanud ükskõik millisesest tõvest, miks siis mitte ka mina?

Meie kodu väravate taga peatus takso. Mulle tundub usklik takso-

juht oli viinud neli naist Kuigatsi imearsti juurest rohtu tooma. See polnud temale sinna esimeseks sõiduks. Taksojuht, kes luges mind oma sõbraks, tuli tagasisõidul kaminde tervitama. Küsisin, kas selle imearsti rohi neid naisi aitas. Taksojuht ütles: "Nad Jeesuse juure ei tule tervist otsima, siis pean neid Kuigatsisse viima".

Neil polnud ka sidet taevase Tervendajaga, nagu selle vaesel halvatul, kes ei mõistnud oma terveks saamist siduda elava Jumalaga. Ta oli kogu oma lootuse rajanud Betsata tiigi veesegamisele, seepärast vajab ta kedagi, kes teda oleks just parajal hetkel tiiki astuda aidanud. Iga ebaõnnestunud katse järele tiiki ronida vajus ta ikka sügavamini norgu, kurtes üha sedasama: "Aga mul pole mitte kedagi!" Pikkamisi kustus ehk tema vaimuski ka tolle imettegeva tiigivee tervendamise mõju ja ta jäi iagtsedes ootama ainult Teda, kes ilmuks ühel päeval tema viletsusse ja sirutaks talle oma abistava käe, et teda üles tõsta, et teda julgustada, et teda koguni ära viia siit sellest õnnetust paigast, kus ta kartis juba et ta enam mitte kunagi terveks ei saaks.

Kas sul tõesti pole mitte kedagi? Sain kingituseks ühelt Shveitsi pastoriilt Uue Testamendi, mis on väljaantud ja ka keeleliselt kohandatud kaasaja inimesele. Selles on palju ülesvõtteid, mis kajastavad kaasaja mõttemaailma. Ühel ülesvõttel kujutatakse paljasjalget teismelist poissi kummuli oma sängis nutmas. Sein sängi kohal on täis riputatud kuulsate filmitähtede ja sportlaste piltidega. Selle

ülesvõtte juure on kirjutatud tolle õnnetu halvatu mehe ohe: "Mul pole mitte kedagi!"

Tõepoolest, sulle pakutakse tervet maailma nimekate, kuulsate meeste ja naistega. Sa saad kümne kopika eest osta nendest ülesvõtteid, võid oma toa seinad neist laest põrandani täis riputada. Ja ometi pole sul mitte kedagi, kes sind sinu mures aitaks ning südamevalus trööstiks ehk kes viletsuse päeval seisaks sinu kõrval.

Küllastasin perekonda, kus on neli toredat tüdrukut. Kõige vanem tütar on vahva ujuja, kes on võistlustelt palju medaleid koju toonud. Ka tema kirjutuslaua klaasi alt vahivad sulle vastu kuulsuste näod. Küsisin tollelt seitsmeteistkümne aastaselt neilt: "Näita mulle, kes neist sinu kõrval seisaks sinu valus?" Ta jääb väga tõsiselt ja lausub üsna vaikselt: "Neist küll mitte keegi!"

Ja seal on ometi keegi, kes kõnetab toda õnnetut meest Betsata tiigi ääres. Pealegi hingamispäeval, siis kui sa ei ootagi, et õigeusklik kaasmaalane sinu heaks oleks valmis kas või sõrmegi liigutama.

Jeesus sai teada tollest vigasest ainult seda, et ta oli kaua aastaid oma viletsuse ja vaevuristi all ägama pidanud. Siis härdus Jeesuse süda kaastundest, kuna ta märkas tolle õnnetu mehe silmis viimset lootuse-tähekest kustumas. Ent see ei tohtinud kustuda!

Just nõnda saab Jeesuse süda härdaks ka sinu vaeva ning viletsuse pärast sinu mahajäetuse nukruses. Sel päeval, kui sa seda märkad, hakkavad sinu lootuse-tähed uuesti särama.

Luterliku Maailmaliidu Euroopa Kirikute konverentsi avaistung Tallinnas hotell »Viru» konverentsisaalis 7. septembril 1980

Betsata tiik taandub kogu oma imetaolise veesegamisega, kogu oma nii ihaldatud tervendava toimega tolle vaese mehe kujutlusmaailmast, kuna kõik unistused pesta selles peale iga uue vee kobrutuse on haihtunud. Jääb ainult see habras lootus, et ühel päeval ehk siiski ilmub ja astub sinu teele Keegi, kes tahab tõsiselt sind aidata.

Ja, ennäe, Ta tuligi, et elutuldu õhutada ühes vaevalt veel õhkuvas tahis.

Tõhusam kui ühegi imettegeva arstimi toime on Jeesuse ilmumine sinu vaevateele. Kes seda on kogunud, ei see saa seda iialgi unustada.

"Selle õnneliku elu algus, mis ma nüüd tohin elada, on kohtumises Jeesusega", jutustas mulle silmade särades naine kusagil perekonnas,

kuhu olin külla kutsutud. Alles hiljem märkas, et ta oli vigane. Ta jutustas sellest kuidas temagi oli imearste pidi käinud abi otsimas. Aga ühel päeval sai ta selle selguse, et tema tõeline abi on usus Jeesuse nimesse. Milline rõõm ja rahu valitsevad sest ajast tema hinges ja millist elustavat jõudu ta tunneb ühtlasi ka oma vigases ihus.

Kohtamine Jeesusega sai otsustavaks punktiks tolle halvatu saatuses. Keegi astub tema ligi ja kõnetab teda. Ehkki pole veel veesegamise aeg seisab ometi üks kaastundlik võõras noor mees seal, kes võiks teda aidata. Ta on nii usaldatav, et halvatu oleks valmis temalt seda teenet paluma, mida mitte keegi pole talle osutanud tolles suures rüsinas veesegamise ajal, et ta teda tiiki talutaks. Aga kor-

raga too tundmatu esitab talle kummalise, vahest koguni mõttetu küsimuse: "Kas sa tahad terveks saada?"

Kes ei tahaks terveks saada! Kas ta pole sellest unistanud 38 aastat? Ja nüüd, kus need unelmad on lõplikult purunemas, küsib keegi temalt, kes sellist küsimust kõige vähem on oodanud: "Kas sa tahad terveks saada?" Ega ta poleks roomanud siia tolle imettegeva tiigi ääre ja erutunud iga uue veesegamise ebaõnnestumise puhul pääseda esimesena tiiki.

Kuid see soojus, millega Jeesus oli küsimuse esitanud, äratas veel sügavama usalduse halvatus selle võõra vastu, kellele ta sealsamas puistab oma suurima mure südame: "Aga mul pole ju mitte kedagi, kes mind aitaks tiiki!" Nõnda oli ehitamisel sild südamest südamesse. Ja sellel sillal sünnibki hoopis parem tervendamise ime kui oleks teinud Betsata tiigi kobrutas vees.

Jeesus teeb midagi palju paremat kui et sa oleksid mõistnud sellest unistada. Kui sa ainult pole kaotanud usku enda tervenemisse ja kui sa usaldad Tema ravimenetlust. Kui sa ainult usaldaksid endast tema hooleks anda.

Jeesusele meeldis tolle halvatud mehe püsivus ning kannatlikkus, miska tema oma ainulaadset võimalust ootas. Ehkki inimlikult arvates ta lootus Betsata tiigis esimesena peale veesegamist kümmelda, oli ammu luhtunud, polnud ta siiski veel kõigele käega löönud. Miks sinu kannatlikkus enneaegu katkeb? Ära heida veel meelt! Kui kõik inimesed ka tuimalt ning osa-

võtmalt sinu valusse suhtuksid, siis pole sinu päevad veel loetud. Sinu Jumal elab! Ta saab sind igal juhul aidata. Kui sa ainult tahad, et ta sind aitab; kui sa tõesti tahad terveks saada. Miks ei võiks Tema sulle korraldada samasugust kohtumist Jeesusega, nagu ta seda korraldas tollele õnnetule seal Betsata tiigi ääres kunagi väga ammu. Ära löö veel lootusetult käega! Ära lakka uskumast! Sa võid terveks saada just nõnda nagu tuhanded haiged ning õnnetumad terveks on saanud, kes uskusid Jeesuse nime tervendavasse toimesse. Pole häda ega haigust, milles Jeesus ei saaks meid aidata. Kiussatuste ning patu vintsutamisest päästab ta meid ka. Solvumisest ning hinge ahistusest tervendab ta meid ka. Jeesus pole spetsialiseerunud mingi erilise tõve ravimiseks. Ta on ainult see Keegi, kes rajab usalduse silla sinu ja elava Jumala vahel, mida mööda tervendav vägi taevast saab sind ravima ning õnnistama tulla. Seal, kus inimese usaldava südame igatsus ja Jeesuse Kristuse ilmutatud Jumala armastus kohtuvad, sünnivad suured asjad meie elus. Kas sinagi ei tahaks seda kogeda?

Sellele loole järgnev sündmustik teeb meid nukraks. Õnnelik terveks saanud mees kõnnib oma madratsiga kaenlas jälle inimeste keskel, hoolimata hingamispäeva käskudest ja keeldudest. Aga inimene ei mõista ka tema rõõmule kaasaelada. Ei austa ka kõige vagemad Jumalat, nähes teda Jumala armu imena endi keskel. Nad manavad teda koguni käsu rikkuja-

Luterliku Maailmaliidu Tallinna-konverentsi liikmeid Viljandis. Alates paremalt: pastor Ernst Winstein Prantsusmaalt, praost emer. Martn Terasmaa Viljandist, pastor Lajos Káposzta Ungarjst, pastor Eberhard Schröder Leipzigit, proua Bodil Sølling Kopenhaagenist, Taani Luterliku Rahvuskomitee peasekretär, õp. Harri Haamer Tarvastust, oli tõlgiks ja Viljandi Pauluse koguduse õp. Jaak Salumäe.

Foto L. Priivits

na. Inimesed, jah väikesed tühi- sed inimesed, kes sõrmegi ei liiguta venna valu vaigistamiseks, ei tunne ka iialgi rõõmu sellest kui Jumala tervendav arm on kedagi puudutanud.

Ühes kollektiivis sai keegi tubli töömees usklikeks tema usklike seltsimeeste kaudu, kes teda tema haigeveodi ääres lohutamas käisid. Sedamaid hakkasid ateistlikud tegelased teda ründama. Kui nad temast jagu ei saanud, siis otsiti veel ajalehe artiklis 'süüdlas', kes jättis organiseerimata tema haiguse ajal tema külastamist. Usklikud tegid seda organiseerimata. Nüüd kuulus ta oma taevasele Tervendajale.

Küll oleks see tore, kui võiksid kuuluda Jeesusele ka tervena, kartmata inimeste kiusu. Sa ei tunneks ennast enam kunagi mahajäetuna.

Kui too terveks saanud mees veel kord kohtus Jeesusega, sai ta teada ka oma haiguse põhjuse.

"Ära tee enam pattu, et sulle ei juhtuks midagi halvemat!" Selle retsepti sai ta endale järelraviks. Küllap ta sedagi ei saanud unustada.

Kui palju meie hädadest ning haigustest on tingitud vastuhakust Jumalale ja tema käsust üleastumistest. Kui meil selle kohta selgus on, siis vajame veel tungivamalt kokkupuutumist Jeesusega kui oma Lunastajaga.

Ehk võiksin veel mõndagi julgustada nende sõnadega: "Ära muretse! Sul on Keegi, kes midagi paremat teeb sinu heaks, kui sa oled mõistnud oodata."

See jutlus on peetud Tarvastus 6. oktoobril 1968.

MA PALUN ANDEKS

Oh Issand, väga ruttu tuleb
meie huultelt:

"... nõnda nagu meie andeks anname
oma võlglastele."

Sageli liiga ruttu.

Seepärast ma ehmusin
selle lause juures Meie Isa palves.
Millal me siis palume neilt,
keda oleme haavanud,
isiklikult meile süü andeks anda?

Või eeldame,
et see on iseenesestmõistetav?

Midagi ei ole iseenesestmõistetav.
Muidu ei oleks olnud vaja sinu halastust
ega sinu Poja surma.

Sest meie ju ei aima,
kui raske on patu kaal.

Seepärast, oh Issand, anna mulle julgust
üles otsida see, keda olen haavanud,
ja teda paluda,
et ta minule andeks annaks.

Pastoralblätter 9/1969
Tõlge saksa keelest: E.J.K.

Püha Vaimu läbi teeme suuri tegusid

JOHANNES AARIK

1 Ko. 12:7—11

Apostel Paulus kirjutab vägevatest
tegudest, mida on võimalik teha.
Need teod ei tule iseenesest, vaid
Püha Vaim valgustab ja õpetab
meid ning selle tõttu saavad suured
teod sündida.

Mõtleme sellele, kui Jumal lõi tae-
va ja maa, mis oli tühi ja paljas.
Jumal hakkas kõnelema ja selle
järele tekkis kõik, mis maailmas
on olemas. Jumala Vaim nägi neid
asju, mis pidid tekkima ja siis nad
tulid esile, sest Jumala Vaimul
on vägi. Nõnda sünnivad ka praegu
suured teod Jumala Püha Vaimu
läbi.

Meie elu oleneb sellest, kuipalju
me omame Jumala Vaimu. Vaim
me sees otsustab, kas me seisame
või langeme, läheme edasi või jää-
me paigale. Seda koges eriti Moo-
ses, kui ta oma rahvaga kõrbesse
jõudis. Ta soovis sealt edasi min-
na Kaananimaale ja saatis sinna
maakuulajaid igast suguharust ühe
mehe. Nood esindajad tulid taga-
si ja jutustasid, kui suuri rikkusi
nad olid näinud ning tunnistuseks
olid toonud kaasa puuvilja. Joosua
ütles, et nad suudavad sinna maale
minna ja ta vallutada, mida Kaa-
lep kinnitas. Teised aga ütlesid, et
seal maal nad olid näinud hiiglasi
ja nad olid olnud enda meelest kui
rohutirtsud nende kõrval, toda
maad nad vallutada ei suudaks.

Sellisel oleneb Vaimust, kas maad
pärida või mitte. Rahval puudus
Jumala Vaim, kes neid oleks jul-
gustanud ja selle tõttu jääd kõr-
besse ekslema. Aastakümned möö-
dusid ja uus põlv kasvas üles ning
kui rahvas sai endale parema vai-
mu, ta läks ja vallutas maa. See
maa, mille isegi Jumal oli Iisraeli
rahvale töötand anda, seda ei saa-
dud ilma Jumala Vaimu väeta
omandada.

Seesugusel viisil meilgi võib olla
palju soove ja igatsusi, mida me
tahaksime, et need teoks saaksid.
Me tahame, et meil oleks rohkem
usku ja armastaksime suuremal
määral Jumalat ning ligimest. Või
et sõprus seoks kõiki rahvuskas-
lasi, et ühises meeles võiksime teha
suuri tegusid ning et rahvad elak-
sid rahu ega vaen neid ei lahutaks.
Kuid ometi me ei suuda omal jõul
selliseid igatsusi kätte saada.
Me vajame Jumala Vaimu, mis
meil puudub. Ainult Jumala Püha
Vaimu läbi antakse meile, nagu
apostel ütleb, tarkuse sõnu, mis on
seotud rahuga, pika meelega, tasa-
dusega ja armastusega Jumala ja
ligimese vastu. Püha Vaim õpetab
meid, kuidas suudame olla üks-
meelsed ja teha suuri tegusid.
Edasi räägib apostel usust, mida
me vajame. Ka usuga üksi me ei
suuda tõsta mägesid, vaid jällegi

Emadepäeval peame küsima, mida oleme teinud nende varade ja väärtustega, mida oma lastele ja lastelastele kaasa on andnud eesti ema põlvest põlve. Eesti emadel ei ole olnud oma lastele kaasa anda suuri maiseid varasid. Need ei oleks meid palju aidanud. Ajad, mis meie seljataha on jäänud, kõnelevad selget keelt sellest, et oleksime need kaotanud ja nad oleks meile suureks nulliks muutunud. Mida oleme aga teinud nende kallite varade ja väärtustega, mida pühaks ja kalliks pidama on õpetanud järgnevaid põlvi eesti ema?

Armastust oma maa ja rahva vastu on eesti ema istutanud oma laste südamesse ja hinge. Armastust oma isamaa ja rahva vastu vajame, kui tahame püsida eestlastena. Eesti ema elu on seotud olnud maa ja mullaga, mis on olnud aknaks läände idale ja ukseks läänele itta. Eesti ema pojad on pidanud võitlema selle maa ja mulla eest ajaloo hämarikust kuni lähema mineviku päevini.

Paljud neist, keda eesti ema saatis eesti maa ja rahva vabaduse eest võitlema, ei tulnud enam iial tagasi. Neid jäid leinama eesti ema süda. Pärast Teise maailmasõja lõppu käisid paljud meie rahva kõrged tegelased endistest eesti sõjameestest mööda nagu pidalitõbistest.

Tol ajal kirjutas üks eesti ema, kui ta saatis oma annetuse ühele eesti abistamise organisatsioonile: "Nagu Jeesus läks ristipuule meie eest, et meil oleks igavene elu, nõnda on need kallid pojad minu eest oma tervise kaotanud, et mina võiksin elada vabaduses."

Eesti ema elus on olnud ruumi ja kohta Jumala ja Jeesuse Kristuse jaoks. Oleme palju kõnelenud oma rahva saavutustest omariikluse ja iseseisvuse päevil. Üks tähtis saavutus on aga sageli jäänud unustuse hõlma. See on otsus, mida tegi ema koos eesti isaga meie iseseisvuse algaastail rahvahääletusel otsustades usulise ja kristliku kasvatuskoolidesse jätmise poolt, siis kui meie riigi kõrge seadusandlik kogu selle oli otsustanud koolidest kõrvaldada.

Kui oleviku päevil eestlaste hulgast leidub inimesi, kes arvavad, et "meile ja meie rahvale ei ole vaja Jeesuse Kristuse evangeeliumi helledat valgust, siis nad põlgavad ära selle valguse, mille valgusel on mineviku päevil rännanud oma eulrada eesti ema ja tema lapsed. Vajab seda valgust eesti rahvas kodumaal ja laias lääne-maailmas ajal, mil öö meie maa ja rahva kohal on sünge ja pime.

"Otsegu trööstiks ema, nõnda trööstin mina teid", ütleb Jumalast prohvet Jesaja. Jumala armastust võrdleb prohvet trööstiva ema armastusega. Trööstida, see tähendab uut lootust äratada, kartust kõrvaldada, uut julgust ja jõudu anda. Just seda vajame meie kõik, vajavad eesti ema ja tema lapsed ligidal ja kaugel meie maa ja rahva raskemal ajajärgul.

Jumala juurde, selle vana ja igavese jõuallika juurde juhivad meid prohvet Jesaja sõnad. Jumala juurest on eesti ema ammutanud jõudu mineviku päevil ja Jumala juurde on ta juhatanud oma lapsi ja lapselapsi.

Vanemate haual

Kalmukünkad,
lihtsad lilled.
Hauakivid,
kallid nimed.
Mälestused
ammuaegsed,
õige kauged
lähedased
südamele,
omastele.

Kaduviku
kellahelin
kaugelt kostab,
kõrvus kajab.
Isa puhkab,
ema magab
mälestuste
mäe taga.
Rahu teile
puhkajaile!

Rõuge surnuaial
suvel 1978.

Jaan Maior

Olgu emadepäev eesti emale ja tema lastele, meie kõigile ja meie rahvale päevaks, kus küsime, kas rändame teel ja suunas, mida meile ja eesti rahvale kätte on näidanud mineviku päevil ja möödunud aegadel nüüd juba puhkama läinud eesti emad.

See tee, mida eesti rahvale on näidanud ja juhatanud eesti ema, on tee, mis meid ja meie rahvast viib Jumala poole ja juurde, kes meid trööstida tahab nagu ema. Seda trööstida vajab oleviku päevil eesti ema ja tema lapsed, vajame meie ja eesti rahvas.

Jaanipäevaks

UNO PLANK

Jaanipäev koos jaanitulega selle eelõhtul, kannab meie mõtted kaugemale Maarjamaa minevikku. Aastasadu on meie esivanemad jälginud jaanitule leekide mängu jaaniöö. Luuletaja Henrik Visnapuu väljendab seda järgmiste sõnadega:

*Lõõska rõõska tuld, mu püha
jaanik!
Helise ja hõiska taevast maani!
Ma ei karda vihurite võimast*

müha:
tugevamalt tormis põleb tuli üha.
Põlvest põlve on rahvahulgad kogunenud ja kaasa elanud jaanitule süütamise pidulikule hetkele, jälgides harduses tuliste ratsude võidusõitu tuleriidal. Eesti Vabariigi päevil süüdati jaanituld ka võidusümbolina põlise vaenlase — sakslase — üle. Jaanitulest sai rahva hing julgust ja tahet vastupidamiseks eluvõitluses.

Kõik jaaniöö toimetused, tegevused rõõmud ja nõiakunsti tembud sisaldasid oma sügavamas tagapõhjas varjatut kaduvuse tunnet. Inimene otsis püha jaaniku tuleleekide põledes õnne kõrval ka kaitset kaduvuse vastu.

Nii on ka täiesti mõistetav, et jaaniööle järgneval päeval leidis eestlaste poolt omaksvõtmist ristiusu surnuaiapäha. Selle püha sisu on ju inimese mõtteid surmast ellu suunata. Õeldi leinajaile, et need,

kes puhkavad mullas, elavad edasi meile mõistusega haaramatus maailmas.

Eestlane ei unusta oma surnuid. Paganlikul ajal ta tundis nende ees teatud hirmu, et tulevad kodukäijana tagasi. Tänapäeval osutavad nad neile austust ja armastust ning otsivad nendega osadust.

Surnu edasi elamist on eesti hing juba sajandeid põlvi tundnud. Haua kääbas esindab lahkunud omast. See hoitakse korras kogu aasta. Suvel ehitakse seda lilledega, talvel kaetakse roheliste kuuse okstega. Surnutepühäl, jõulu ja vana aasta õhtutel süüdatakse sellel küünlad. Nii lilled kui ka roheli- sed kuuseoksad ja põlevad küünlad sümboliseerivad elu.

Surnuaed on eestlastele püha maa. Siin kõnnitakse vaikse meelega. Ollakse südames alandlik, sest surm on vägev. Teda tuleb austada. Ja need meie armsad omaksed, kes puhkavad siin, — nende rahu ei tohi rikkuda. Kära ja lärm ei tohi segada meie hinge kõnelusi hauas viibijatega.

Mulle ütles kord üks lesk keda kohtasin surnuaias värava juures: "Käisin mehe haul juttu ajamas ja nõu küsimas."

Perekonna matuseplats on eestlastele kui perekonna pildialbum. Seal libisevad silmade eest mööda kõik need, keda on tuldud külas-

tama, kellega vestelda ja kellele toodud kauneid lilli oma armastuse ja ustavuse väljenduseks.

Ning haua juures viibijat valdab tunne, et ollakse lahkunutega nagu ühte liidetud. Tunne, et midagi ei ole maailmas igavene. Kõik on vaid nagu lühike episood. Lõplik on vaid ühine ülestõusmise lootus ja tõotus.

Ning selles kaduvikus kostavad kellegi igavesed sõnad: "Mina elan ja teie peate ka elama." (Jh. 14: 19)

Surnuaial elab igavene evangeelium surematust hingest. Siin põleb igavene jaanituli. Siin ei lõpe jutt

inimese hingest. Ei lõpe inimese unelmad ja igatsused. Need kanduvad Jumala kaudu edasi elavatele.

Surnuaiapäha jaanipäeval oma suure rahva osavõetuga tõendab meile, et eestlased uskusid ja usuvad praegustki elu väärtuste edasielamist ja kandmist elavatele. Need annavad rahvale püsivust ja jõudu olemasolu võitluses. Seda usku ei saa meilt keegi võtta.

Rikastagu ka käesolev aasta jaanipäeva surnuaiapäha kuulutus eesti rahva püsivust, jõudu ja usku kord jälle vabasse Eestisse!

Kõne leerilaste õnnistamise puhul

TOOMAS PÖLD

Beckhofi asula evangeelses kirikus
II Nelipühil, 30.5.66 kell 10 hommikul

Aga nõudkem tõtt armastusega ja kasvagem kõigis selle sisse, kes Pea on — see on Kristus.

Ef. 4:15

Kallid leerinoored ja -lapsed ühes omastega, kallid kogudus!

Meie oleme nüüd kogunenud siia tänasel pidulikul Nelipühi teisel pühäl, et jälle kord mitme hea aasta järel eesti noori nende kodudest kutsuda õnnistamisele, pärast seda kui nad on leeriõpetuse saanud. — Kallid noored! Teie olete nüüd paari aasta vältel leeriõpetust saanud. See on veidi teisiti toimunud kui meie kodumaal. Mispärast? Ma usun, et meie, siinolijad, saame sellest hästi aru. Me oleme pidanud oma asju teisiti

korraldama, kui see oli viisiks kodumaal. Juba see asjaolu, et mitte ainult siit lähedusest Bielefeldi kandist, vaid Münsterist ja koguni Westhovenist ja Dortmundist on inimesi kokku tulnud (kui mitte kaugemalt), see näitab meile, et meie ei saa kodumaistele oludele vastavalt õnnistamistalitust korraldada. Kuid ma usun, et see kõik on meile olnud heaks kooliks, kohanemisel siinsetele oludele, sel määral, kui see on tarvilik. Heaks kordaminekuks on meie täiendus- kooli õpetajad eriti palju kaasa aidanud.

Mis on olnud meie ülesanne selle leeriõpetuse juures? Meil on väike- ne katekismus, je sealt meie oleme tundma õppinud ristiusu, evangeeliumi usu põhitõdesid. Need tõed on teile nüüd kaasa antud eluteele. Kõik, mis teie siin olete oman-

danud, ei ole vist mitte teile täies ulatuses arusaadav olnud. See ei olegi nii mõeldud, et kõik peaks korraga olema noorele inimesele arusaadav. Kui juba vanadele, hallipäistele inimestele ei ole ristiusu tõed mitte viimseni mõisteta- vad, mis ime siis, et mitte noor- tele. Sest usk ei olegi niivõrd mõistmise kui just südame-asi. Ja seepärast me oleme päris teadlikult õppinud pähe mõnesugused sal- mid, mida loetamise ajal siin ja seal oleme ka üles ütelnud, nii et me seda täna ei pruugi mitte teha (te võite selle üle ka rõõmustada!).

Iseküsimus on, kas teie seda kõike, mis teie olete õppinud, peate kohe ära unustama. Keegi vana talu- mees ütles tõsise sõna vanemale pastorile. Tema oli noorest-peast õppinud mõnedki salmid ja kate- kismuse õpetuslaused. Vanas eas ta ütles pastorile: "Minule said selgeks need sõnad, mis mina kate- kismusest olin leeripäeval õppinud alles siis, kui mina adra taga käies põllupinda ümber pöörasin. Siis alles hakkas mulle midagi nagu koitma, mis seal õieti on üteldud, nimelt meie elu jaoks, igapäevase elu tarbeks." See ei ole mitte min- gi tõde, mida meile on siin sisse tuubitud, vaid nagu alguses üteldud, see on *tõde armastusega*. Ja armastus on midagi väga elulist, ühendatud eluga. "Nõudke tõtt armastusega!"

Teine asjaolu, mis ma teile, arm- sad noored tahaksin ütelda on: "Kasvagem kõiges selle sisse, kes on Pea — Kristus." Meie ristiusu tuumaks ja keskseks õpetuseks, tsentraalseks tunnistluseks on II

õpetus Usutunnistusest: Jeesus Kristus on minu Issand, kes minu, ärakadunud ja hukkamõistetud inimese on päästnud ja lunasta- nud kõigest patust, surmast ja ku- radi väest — mitte kulla ega hõ- bedaga, vaid oma püha kalli ve- rega ja oma süütu kannatamise ja surmaga. Ja sedasama kinnitavad meile kirikulaulud, et Jeesus Kris- tus, Ristilöödud Õnnistegija on meie *Päästja, kellest meil tuleb kinni hoida*. "Üks kibuvitsakroon sul pandi pähe ja löödi piitsaga su püha keha." See laul näitab meile, et meie Pea ja auline Õnnistegija siin maa peal ei ole mitte austat- tud. Tema löödi risti siin maa peal ja kandis kibuvitsakrooni ja *nõnda on ka ristiniimestel, kristlastel* tarvis käia Tema järel seda kitsast rada, mida Tema on ees, meie eest käinud ja tee läbi murdnud. Ku- ningas on käinud eel ja on tee va- baks teinud. Aga meil tuleb seda kitsast teed käia, sest ainult kitsas tee viib elusse. Sest avar on värav ja lai on tee, mis viib hukatusse, ja palju on neid, kes seda teed käi- vad ja sealt sisse lähevad. Ja kit- sas on värav ja ahtake on tee, mis viib ellu ja pisut on neid, kes selle leiavad.

Lõpetuseks tahaksin teile nimeta- da soome laulukese, mis on eesti keelde tõlgitud, ja mis räägib käi- misest kitsal teel. Selle laulu lõpus ütleb luuletaja:

*Parem on, kui saan Kitsal rajal
taeva
Kui et ma kiirustan kergemeelselt
vaeva.
Kahju ainult see toob mu hingele.
(Simo Korpela)*

Perikoopide küsimus Eestis

RICHARD KOOLMEISTER

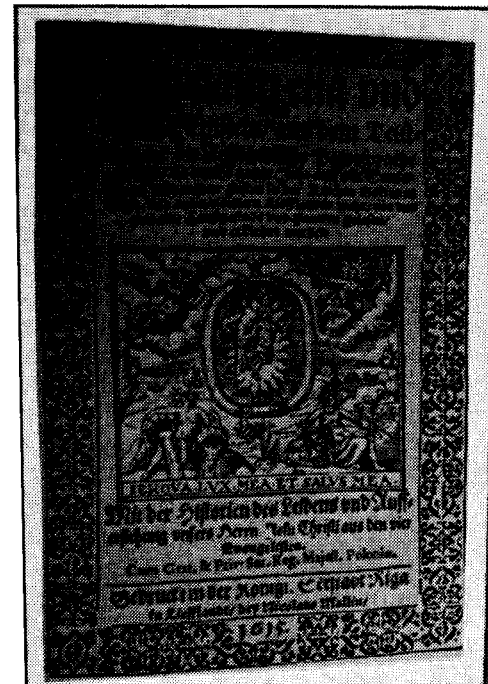
Kakssada aastat on Eestimaa vai- mulikud avaldanud rahulolema- tust perikoopide (pühapäevade ja pühade kirjasõnade) üle. Sama kaua aega on nad arutanud ja vaielnud perikoopide muutmise, parandamise ja täiendamise pärast. Vaatamatult sellele pikale ajale ei ole suudetud ometigi küsimust la- hendada. Ja on seda praegultki.

Eestimaa vaimulikud ei suutnud luua uusi perikoope ega võtnud ka omaks Liivimaa perikoope vaid leppisid lõpuks 1910. a. Eisenach- eni vanakiriklike perikoopide pa- randusväljaande kasutamise või- malusega. Seega kakssada aastat viljatut vaielust.

Millest see tuleb? Miks ei saadud koostada uusi perikoope? Miks ei võetud tarvitusele Liivimaa peri- koope? Tuleb see saamatusest, koosöö tahte puudumisest, nega- tiivsest suhtumisest Liivimaa vai- mulikkonna taotlustesse või tuleb meil põhjusi otsida mujalt?

Edasi tuleb küsida: Miks ei oldud rahul vanakiriku perikoopidega milliseid on sajandeid aastaid kasutatud ning on ühine nii katolike kui ka protestantlikele kirikutele? Aga ka, mida tehti perikoopide küsimuse lahendamiseks?

Kuna kogu probleem on väga ula- tuslik, siis piirdun Eestimaa kon- sistooriumi kirjavahetusega a. 1727—1910, Rootsi 1686. a. ja Vene riigi 1832. a. kirikuseaduse- ga, et anda perikoopide küsimuse- le teatud raami.

Evangeeliumi raamat, trükitud Riias 1615

Vanakirikikud pühade ja püha- päevade epistlid ja evangeeliumid

See perikopide süsteem, pärit roo- ma katoliku kirikust, on kaherea- line (epistel ja evangeelium) ning kasutamisel kõikides suurtes kiri- kutes vastavalt kirikuaastale alta- ri ja kantli kirjasõnadena. Võr- reldes neid perikoope üksteisega, märkame peagi erinevusi ja lahku-

minekuid ja seda isegi luterlikes kirikutes. Kui näiteks võrrelda eesti kiriku perikoope teiste maade omadega, siis on ka kohe näha kuidas perikoope on ümberpaigutatud, parandatud ning koguni muudetud.

Huvitav näide sellest on 6. pühapäev kolmekuninga püha (VI post Epifanias). Keskaegse traditsiooni järgi on tekstideks Kl. 3:12—17 ja Mt. 11:25—30. See esineb ka Rootsisis 1572. a. Muudatuse sellesse tõi aga 1686. a. kirikuseadus (p. XIV § 6) mille järgi tuleb alati, kui see pühapäev kirikuaastas esineb, käsitada tähendamissõna kümnest neitsist (Mt. 25:1—13). Rootsisis kaotati see 1921. a. aga eesti perikoopide reas on see säilinud.

Teiseks suureks rootsi aja päranduseks on Kristuse muutmise püha (Festum Transfigurationis Domini). Rootsi kuninga Johan III-da kroonimisel 1565. a. tehti korraldus, et Issanda muutmise püha tuleb pidada 7-dal pühapäeval pärast kolmainu Jumala püha (evang. Mt. 17:1—9). See kord leidis kinnitamisest Uppsala kirikupäeva poolt 1593. a. ning esineb 1686. a. kirikuseaduses. See on ka jäänud püsima meie perikoopidesse. (Vt. R. Koolmeister, Transfiguratus est, Sthlm. 1952)

Huvitav on märkide, et Lutheri Postilla (jutlustekogu) järgi on Rootsi perikoopide süsteemist pärit paaril korral (25. ja 26. pühapäev kolmainu Jumala p. evangeeliiumid) tekste meil.

Vene valitsuse ajal kehtisid Eestimaal vanakiriku perikoope. Iga-

aastasel õpetajate sinodil lepiti kokku, kas tuleb jutlustada evangeeliumide või epistlite üle. Õpetajad olid kohustatud praostide kaudu esitama igal aastal superintendendile aruande jutlustatud tekstide üle. Seda nõuet tuletati vaimulikele korduvalt meele (1739 1747 ja 1784).

Juba varakult on äratundmisele jõutud, et perikoopide kasutamine piirab piibli tõdede ja eriti evangeeliumi kuulutamist täies ulatuses. Leiti, et kogudustel on vajalik õpida tundma nii Vana kui ka Uut testamenti. Eestimaa kirikuõpetajatele jäeti selles küsimuses vabad käed. Ja nagu selgub Eestimaa konsistooriumi ringkirjast 1748 (märts 23) on vaimulikud oma veendumuse kohaselt piiblit kogudustele tutvustanud ning seejuures evangeeliumi tekste hoolega südamele pannud. Nüüd avaldatakse soovi, et seda moodust kasutaksid kõik pastorid, eriti Uut testamenti täies ulatuses (loco textus in una serie) käsitades, nagu mõned seda ka kiiduväärselt on teinud.

Hiljem, aastal 1823, juhib Eestimaa konsistoorium tähelepanu uuele vajadusele piibli õigeks mõistmiseks. Nimelt oli eestikeelne Piibel ilmunud kordustrükis ning maarahva hulgas levinud ja üha suurema lugejaskonna leidnud. Sellepärast soovivatatakse vaimulikele, et nad peale perikoopide tarvitaksid oma jutlustes piibliseletuses ka teisi Uue testamendi raamatuid koguduste ülesehitamiseks sisurikaste kirjasõnadega.

1832. a. kirikuseaduse järgi oli perikoopide kasutamine kohustuslik

nii nagu varemgi kusjuures kohaliku konsistooriumid võisid vahete vahel anda luba ka teiste tekstide kasutamiseks jutluse alusena milleks aga oli vaja kindralkonsistooriumi luba. Palvapäevade, reformatsiooni-, riiklike- ning kiriku-aastas mitte esinevate pühade tekstide määramise ja valiku suhtes valitses erikord, mis oma tähtsuse ja ulatuse tõttu vajab eraldi käsitlemist.

Ka uute perikoopide vastu tekkis vajadus. Nii tehakse 1837. a. vaimulikele Eestimaal ülesandeks, eriti neile kellel selleks on aega, koostada uue, kas täielise või osalise perikoopiderea. See tuli esitada 14 päeva enne sinodi algust sinodi direktorile, kelleks oli 1837. a. superintendent Christian Rein. Selles küsimuses jõuti Liivimaal kaugemale. Nii trükiti 1842. a. Riias Rõuge pastor Reinthali raamat: "Ewangeliumi nink Epistli pühast Kirjast väljakirjotetu, nink sedda kõrda möda säetu, kuis neid pühapäiwil nink pühhil kirikuu prugitas. Tartoma koguduste tullus." Selle lisas oli toodud Liivimaal kehtestatud kolme aasta perikoopide read. Samal aastal ilmus Berliinis dr. Heinrich Alti (oli varem kooliõpetaja Riias) raamat kultusest ühes ülevaatega kiriku-aastast.

Liivimaa perikoopide rida viidi läbi Peterburi ja Saaremaa konsistooriumide piirkonnas. Sel puhul küsiti ka Eestimaa konsistooriumi poolt, kas seda ei tuleks tarvitusele võtta Eestimaal. Kahtluse ja kõhk- luse põhjuseks oli asjaolu, et vahet tekib lihtinimeses kahtlus na-

gu oleks uus usk sisse toodud. Küsimuse üle pidas Eestimaa õpetajate sinodil Tallinnas 23. juunil 1845 ettekande Karuse koguduse õpetaja Fr. W. A. Hasselblatt. Ta seadis kõigepealt üles küsimuse: Kas on üldse soovitatav ja vajalik uue perikoopide kogu järele? Küsimusele vastas ta jaatavalt põhjendades seda järgmiselt:

Vajadus uute perikoopide järgi annab end tunda. Vanadest perikoopidest üksi ei jätku. Põhjuseks on ärganud huvi usu elu vastu. Et see varem esile ei pääsenud on tingitud takistustest mis ajaloost nähtub. Vabad tekstid ei rahulda täiel määral. Vabade tekstide kõrval on ka perikoope vaja, sest kristluses on nii püsiv (stabiilne) kui ka liikuv (mobiilne) moment. Peapõhjuseks perikoopide vajaduseks on õpetaja seisukohalt et tema puudusid aidata ja koguduse seisukohalt, et õpetajad jutlusteks ette valmistaksid ja neid võiksid korrata.

Kuna meie vanadest perikoopidest üksi ei jätku, aga vajadus teiste tekstide järgi on olemas ning vabade tekstide suhtes on suur kahtlus, siis jääb üle ainult uute perikoopide sissetoomine. Seejuures on soovitatav, et tuleb arvestada kirikuaasta ideega ja ning ka Vanast testamendist valida tekste ja seda nõnda et need esineksid mõlemis reas. Vastavalt sellele tuleb sinodil arutada:

- 1 Kas on vajadus uue perikoope järgi?
- 2 Missuguste põhimõtete järgi tuleks see koostada?
- 3 Kas jätkub meile Liivimaa perikoopide reast?
- 4 Kas soovitakse vanatestament-

likke tekste? Jaataval korral kas üks või kaks rida?

5 Perikoopide valiku läbiviimiseks tuleks valida vastavaid isikuid.

Kindralsuperintendent Rein esitas pastor Hasselblatti küsimused sinodile otsustamiseks, kas nad soovivad selle üle diskussiooni pidada. Kõik sinodil viibivad liikmed olid selle vastu põhjendusega, et 1832. a. kirikuseaduse instruksiooni § 9 alusel on vabade tekstide kasutamine lubatud ning uus perikoopide rida oleks maarahvale täiesti kasutu kui mitte just neid trükitult lauluraamatule lisana juure ei panda. See aga tõstaks omakorda lauluraamatu hinda. Üldse on igasugune muudatus praegusel ajal (vihje usuvahetuse liikumisele) küsitav. Sellega aga ei olnud perikoopide küsimus lõppenud. Nii küsitakse Eestimaa õpetajate sinodil Tallin-

nas 1862, 1883, 1896 ja 1897: Kas ei oleks ajakohane Piibli rikkalikust varandusest koostada uue aastakäigu perikoope? Küsimusest kaugemale ei jõutud. Vastuseis oli liialt tugev. Üheks kaaluvaks põhjuseks oli 1876. a. sinodil esitatud Preisi õuejutlustaja dr. Rudolf Kögeli väide, mille ta esitas Dresdeni sisemisjoni 17-dal kongressil: "Meie ei pea end siduma perikoopidega, millised read konsekventselt viivad Piibli keelule, vaid me peame kogudustele andma kogu Pühakirja."

Lõpuks tegi Eestimaa konsistoorium teatavaks Peterburi kindralkonsistooriumi korralduse 10. II 1910, et vaimulikel ei ole takistuseks Eisenacheni konverentsi poolt vastuvõetud vanakiriku perikoopide parandusväljaande kasutamine. Kaugemale ei jõutud ka Eesti iseseisvuse ajal.

Apotsliku usutunnistuse tõde meie hingele

4

RUDOLF KIVIRANNA

Kristuse koht apostlikus usutunnistuses on tsentraalne. Meie näeme, et Tema kogu rikkalik elu ja lunastustöö on kokku võetud paari lühikesesse lausesse.

Kristuse sünni kui *Jumala inimeseks saamise* kohta leidub apostlikus usutunnistuses kaks tähtsat väljendust:

1. saadud Pühast Vaimust, 2. ilmale toodud neitsist Mariast.

Kui me neid kahte lühifakti tahame õigesti mõista, siis on tarvis selgitada, kust need on usutunnis-

tusse võetud. Need leiduvad Luuka evangeeliumi 2. peatükis: "Saadud Pühast Vaimust, ilmale toodud neitsist Mariast" võtab lühidalt kokku jõuluevangeeliumi sisu. Siin on väljendatud, et Kristuse sünn on täiesti ainulaadne, kuigi paljud inimesed murravad pead nn. neitsist sündimise õpetuse üle. Peamurdmisega aga ei jõua meie elu sügavamates küsimustes mitte kaugele. Kas keegi hakkaks selle üle pead murruma, mispärast elamiseks on vaja hingamist? Võiks ju ka selle üle pead murrada, milleks on tarvis süüa? Väga suur osa inimeste ajast kulub leivateenistu-

seks. Selleks, et saada korterit, süüa ja riideid, peab palju töötama ja võibolla nii mõnigi kord keegi küsib, mispärast on elu nõnda ja mitte teisiti seatud? Peamurdmine neis asjus ei aita, vaid meie oleme sündinud sellaste vajadustega. Me oleme asetatud sellesse elusse, ja et see elu püsiks, on meil tarvis töötada ja hankida eluks vajalikke esemeid. Nõndasamuti ei ole palju kasu pead murrada ja küsida: kas ei oleks Jumalal, kes oma ainusündinud Pojal laskis sündida sellesse maailma, inimkonna lunastamiseks olnud mingeid muid ja teisi vahendeid?

Mäletan kodumaalt kiriku-noorteringe, kes töötasid koguduste juures. Need koosnesid peamiselt leeritatud noortest. Neis ringides aruteldi usu- ja elukujundamisküsimusi ja nii mõnigi küsimus oli niisugune, mida inimesed sageli esitavad: mispärast Jumal just niimoodi teeb, ja mitte teisiti? Aga kui teie minult küsite, missugusel teel Jumal ennast oleks võinud veel sügavamalt ilmutada ja avaldada, kui Ta seda on teinud Jeesuses Kristuses, ma ei teaks ühtki teist ega muud teed, mis inimkonna mälestusest kunagi ei kustuks. Et meie Jumala olemusest ja Tema armastusest aru saaksime, siis on Jumal valinud just *selle tee*, millest kõneleb jõuluöö Petlemas. Muidugi ei võta see midagi ära Kristuse suurusest ja ainulaadsusest, kui usutunnistuses ei oleks lauset: "sündinud neitsist Mariast". Aga meie usume Jumalasse kui kõigeväelisse Jumalasse, kes ise määrab tee, viisid ja korra maailmas — nii looduses kui ka inim-

konna lunastamises. Meenutaksin teile siinjuures seda, et perekonnas, kus on varem juba sündinud viis või kuus last, sünnib üks poeglaps, kes kasvab üles nagu need viis või kuus vanda-õde, elab samas kodus, käib samas koolis, mängib samal tänaval ja õuel ja 30 aasta pärast on ta kas kirjanduse, muusika või mõnel muul alal geenius. Tema vennad ja õed on kõik harilikud inimesed. Kuidas teie seletaksite puhteaduslikult seda, et üks inimene on geniaalsete annetega varustatud mingil erialal? Meile seletamatul kombel on Jumal ühele inimesele andnud midagi, mis ei esine sellasel kujul miljoni teise juures. Nende faktide põhjal on meil kergem mõista toda, et Jumala tahtmine oli lasta Kristusel sündida maailma viisil, nagu sellest jõuluevangeelium tunnistust annab. Ärgu keegi arvaku, et tal kas kooli-usuõpetusest või leeritundidest on kõik küsimused selged, vaid usk on inimliku hinge kõige sügavam avaldus, ja meie vajame selles *kasvamist* niikaua kui elame.

Tähtis on, et meie end ei suleaks väärtustele, mida Jumal meile on lähedale toonud, ja et meie ei ehitaks kahtluste-müüri Jumala ja enda vahele, vaid et me ütleksime Jumalale nii, nagu Vana Testamendi prohvet ütles: "Jumal, kõnele Sina, Sinu sulane kuulab!"

Meie võime olla kristlikule kirikule tänulikud selle eest, et alates Tema kõige varajasemast ajast meil on selge ja lühike kokkuvõtte sellest, mis ristiusk on ja milliseid väärtusi ta annab meile ja kogu inimkonnale.

USUTUNNISTUSE III ARTIKKEL:

Püha Vaim, Kristuse Kirik, pattude andestus ja igavene elu

Usutunnistuse kolmas artikkel kuulub orgaaniliselt ühte kahe eelnenud artikliga, mis tõid meile lähedale kristliku usu tõed Jumalast kui Loojast ja Kristusest kui Jumala Pojast ja meie Lunastajast. See artikkel kõneleb Jumalast kui Pühast Vaimust, kes on *tõe ja armastuse* Vaim. Tema tegevus toimub Kristuse Kiriku kaudu. Vastavalt piibllilisele luterlikule arusaamisele on Kirik kõikjal seal, kus Jumala Sõna puhtasti ja selgesti kuulutatakse ja Kristuse poolt seatud sakramentisid (ristimine ja pühaõhtusöömaaeg) õieti talitatakse. Sõna ja sakramendid on Jumala Püha Vaimu tööriistadeks. Martin Luther on kõigile kolmele usutunnistuse artiklile andnud usulis-praktilise seletuse, mida on väärt süvenemiseks lugeda ja mediteerivalt korrata. Meie leiame need seletused "Väikesest Katekismusest", mis ei ole mitte ainult õpik, vaid ka sügavate usulis-eetiliste meditatsioonide läbi 450 aastat vananematuks jäänud usudokument, mis ilmus a. 1529. Kolmanda artikli kaudu meie kinnitame, et uskudes Jumalasse, Kristusesse ja Pühasse Vaimusse, meie usume ka Kirikusse, vaatamata Kiriku inimliku külje nõtrustele, puudustele ja vigadele. Selles Kristuse Kirikus ei õpetata meile mitte ainult Jumala tõdesid, vaid selles Kirikus toimub ka osasaamine pattude andestusest Kristuse lunastussurma puhastava ja

pühitseva ja uueksloova väe läbi. Sisemiste koormate ja lõhede all kannatavaile inimestele on hingetervishoidlikult tähtis teada ja uskuda, et Jumal Kristuse pärast on valmis meile kinkima kõikide meie pattude andestust. Suur usupuhastaja defineerib seda järgmiselt: Jumal mõistab meid Kristuse pärast õigeks, vabastab meid patu orjuse ja needuse alt ja kingib meile jumalalaste aulise vabaduse ja jõu elada uut elu. Meile jääb siis ka edaspidi võitlus meid ründavate pimeduse jõudude vastu, kuid meie seisame usu ja palve läbi selles võitluses Kristuse kui Võitja kõrval. Nende kristlaseks olemise sügavate tõdede õigeks mõistmiseks on kasulik luegda Pauluse kui suure kristlase 'Rooma Kirja' 7. ja 8. peatükki.

Püha Vaim ei ole meile siis mitte ainult mingi ebamäärane teoloogiline mõiste, vaid elav realiteet, mida me tohime usurõõmsa ja tänuliku meelega kogeda oma hinges ja igapäevases elus.

Meie tohime siis kogeda Püha Vaimu juhtimist ja selle õnnistust oma elus. Meie mõistame siis ka, et Jeesus pidas silmas meie hinge ajalikku õnne ja igavest õndsust, kui ta meid hoiatab tegemast pattu Püha Vaimu vastu. See on olukord, kus üks inimene end teadlikult ja tahtlikult sulgeb Jumalale ja põlgab Kristust ja Tema lunastustööd. Inimene lõikab end siis viimselt ja lõplikult lahti pühast, armulisest Jumalast, kes kaua on taotlenud ka tema päästmist. Sest Jumala õndsustahe on, et ükski inimene ei hukkuks, vaid et kõik võiksid saada osa igavesest elust

ja õndsusest. Aga Jumal ei sunni selleks ühtegi inimest, kuigi ta kõiki otsib väsimatu armastusega. Pattude andestuse läbi ei kingita meile mitte ainult sisemist tervist ja rahu, vaid selle läbi toimub ka meie hinge ettevalmistamine *igavesele elule* ja õndsusele. Sellega seoses on kolmandas artiklis tähtis lõige, mille läbi meie ütleme: "Meie usume ihu ülestõusmist ja igavest elu". Meie surnuist ülestõusmine rajaneb Kristuse võidule surma võimude üle. Inimkonna suured mõttetargad on uskunud hinge surematusse. Kristlikule usuks on see mõtteviis lähedane. Aga meie usk iagvesse elusse ei rajane filosoofide mõtetele, vaid sellele, mis Jumal on teinud ja teeb meie

hinge lunastuseks Kristuse läbi. Selles mõttes on Uus Testament rohkem kui usufilosoofilise elutarkuse raamat. Ta on raamat Jumala kui Looja ja Lunastaja ja Püha Vaimu tegevusest, mille taga viimselt ei ole midagi vähemat kui kõigeväelise taeva ja maa, s.o. universumi Looja armastusest väljakasvav õndsustahe meile igavest elu kinkida.

Süvenedes usutunnistuse ja Martin Lutheri seletuste kaudu usutunnistuse aulistesse tõdedesse, meie hakkame mõistma, et kristliku usu südameks on *suur rõõm*. Usu läbi Kristusesse meie oleme *kõik* kutsutud sellest kadumatust rõõmust osa-saamisele.

Pärnu-Jaagupi (Korbe) kihelkonna ja kiriku vanimast ja vanemast ajloost

2

ILMAR ARENS

Võib-olla sunniti mainitud üksjalad asuma umb. 800 m kirikust loodesse kaugemale metsavõsastikku, kohta, mis tänapäevani kandis 'Sutlepa' (arvatavasti 'sutt'- 'susi'- 'hunt'?) nime. Sinna, 'Sutlepa' rajati muide hiljem, 19/20. sajandite vahetusel vist tolleaegse P.-Jaagupi kirikuõpetaja (1895—1929) ja Pärnumaa praosti Ernst Woldemar Schultzi eestvõttel nõdrameelsete haigla nimetusega "Nain". Kirikla lähemast lähedusest võidi muidugi põldu juurde saada aletamisega ning juba 1601. a. revisjonist selgub, et umb. 4—5 km kirdepool asuva Anelema (Ha-

nenorme) talupojad oli kohustatud mitmesuguseiks tööks kirikumõisas. Aastaiks 1638—41 selgub, et pastorimaa suurus P.-Jaagupis oli kolm väljakut, à 8 "tündrimaad", s.o. umb. 30—35 Riia vakamaad. Peale selle olid aga eritoetusena aegajalt mõned talud lähedal või kaugemal kiriklale läänistatud, näiteks 1622-24 ülalmainitud Anelema küla 4 talu ja 45/8 poola adramaaga, edasi 1638(1641) Lättsaare ("Lechtsens") Simon. P.-Jaagupi kirikumõisa maade suurus ei ulatunud isegi veel Rootsi aja lõpul (1688) üle poole adramaa ning alles aastal 1725 on see arv veidi

tõusnud, kuni 3/5 adramaani. Kuid nüüd tagasi 1699. a. kirikuvisitatsiooni juurde, mille punkt 10 väärrib erilist tähelepanu. Selles mainitakse nimelt sõnaselgelt: et kuna kalmel ('Galmuten') ja matusepaigad ("Kirch-höffe") Veel ja Maimas vastupidi Kuningliku Majesteedi korraldusele ja Liivimaa kindralkubeneri 'patendile' ikkagi veel leiavad talupoegade poolt kasutamist surnute muldasängitamiseks, siis pööratakse Kuningliku Kindralkonsistoriumi poole ("Königl. Consistorij Eccelstici") tungiva ('kräftige'-tugeva) abi saamiseks, selleks et taoline põlastusväärne ebausukomme või 'korrarikumine' ("Unwesen") saaks lõplikult kõrvaldatud. Kuivõrd aga neis mainitud Vee ja Maima ebaseaduslikes matusepaikades oli tegemist tõeliselt 'paganlike' või siis katoliiklike kalmistutega — seda muidugi 1699. a. visitatsiooniprotokollist ei selgu. Igaljuhul, kalmistuna 'Veel' on ilmselt mõeldud ülalkäsiteldud kunagist Vana-Eesti plus hilisemat katoliiklikku matusepaika Vahenurme mäe lääneserval, "Kablimaa" kalmistut. Teisena mainitud 'Maima' kalmed asusid aga mäeseljaku jätkul, c:a 2,5 km lõunapoolse 'Pitsi'-mäe juures, 'Linnamaal'. Viimasel kohal toimusid 1977—1980 neli aastat järjest väga rikkalikke esemeleide — üle 1000 numbri — andnud arheoloogilised kaevamised. Neist selgub, et too Linnamaa-Maima kalmistu on kasutusel olnud juba alates nooremast rauaajast 10. sajandist peale ning edasisel uurimisel ei ole võimatu, et satutakse ka hilisemaile, 13.—17.

sajandi matustele ja kalmeleitudele. Lõpuks loetakse selles 1699. aasta kirikuvisitatsioonis üles kõik kirikuvöörmündrid (Bauer-Vorsteher) suurte külade või mõisapiirkondade kaupa ning alljärgnevate nimedevormidega: 'Härma Hinrick' Hallingast, 'Külla Jüri' Roodilt (Salutagusest), 'Tautsi Maddis Veelt', 'Atti' (Otti) Jürri' Maimast, 'Kopso Jürri' Söörikelt, 'Simo Anders' Eensoolt (Entack), 'Kira (Kirja?) Toma Maddis' (Kaelasest, 'Änge Hindrik' Engest (Ortum, resp. Ortenorme), 'Ojaste Andres' Uduverest, 'Karja Mats' Anelemmast (Hanninorm), 'Eawerre (Eapere) Jürri' Arest, 'Kusalo Hans' ja 'Kaubi Hindrik' Pööraverest, 'Leppiko Peet' Kärgust, 'Tönnise Jaan' Kaismalt, 'Padda Mardi Hindrik' Kõnnust, 'Härma Ado' Tabrijalt (Suigust) ning 'Mihkli Tönnis' Vahenurmest. Huvitaval kombel leidub nende, suuremalt osalt mittemidagi-ütlevate isiku-, koha- ja isanimede hulgas siiski ka mitmeid vanu ajaloolisi nimekujusid, mis on tuttavad juba ülalmainitud Läänemaa vanimast vakuraamatust 1518—1544 või siis 17. sajandi Rootsi maarevisjonidest 1601—1641. Taoliste nimedena võiks näiteks nimetada: 'Härma', 'Kopso', 'Tautsi', 'Sima', 'Kaup' ('Kaubi'), 'Mihkli' ('Cunnica Mick' 1518), vahest ka 'Pada' jt. Kuid samal ajal tähistavad mitmete vöörmündrite kaasnimed tolleaegsete metsa-üksiktalude või väiksemate talugruppide arengut hilisemaiks (suur-)küladeks. Näiteina võiks mainida: 'Änge', 'Ojaste', 'Eave-

re'-'Eapere' jt. Kahjuks ei võimalda see 1699. a. visitatsiooniga esilekerkinud uus nimematerjal siiski teha enam järeldusi üksikute taluperede või tuntud suguvõsade kontinuiteedis, kuna see väga suures ulatuses katkes Suurele Põhja Sõjale järgnenud "Suure Katku" hävitustöö tõttu, mis nagu eespool märgitud 1710/11 oma 40 % surevusega oli Pärnu-Jaagupi osas eriliselt laastav ning asustustühimikke tekitav.

Märkimist väärrib veel, et kõik mainitud 19 kirikuvöörmündrit palusid selle visitatsiooniprotokollil lõpuosas tasuks saada "suure vaeva ja töö eest" seoses kirikuhoonetehitamisega ja korrashoiu ning muude kohustustega neile võimaldada mitteüksi tasuta matuseid ja kellalöömisi vaid nad anusid ka tungival eestkostet ja kaasabi "kõrgemal pool", et neid vabastataks erakorralistest töö- ja teokoormistest (kogukonna hääks), nagu sildade ehitamine, korratöö; samuti erakorralistest mõisatöödest: õllepruulimine, lubjapõletamine, rehepeksmine ja muud.

Ülalmainitud 19. märtsi 1699. a. visitatsiooniprotokollile on esimese visitaatorina alla kirjutanud "M. (magister) Johann Wolfgang Pastelberger" kui "Praeposit(us)" ning teisena keegi "Magnus de Mölin." Nende mõlemate kohta leidub senises uurimises vaid väheseid teateid. Kuid Johann Wolfgang Pastelberg(er) või 'Basselberg' oli arvatavasti sündinud Švaabimaal ning ta suri Pärnus katku, kunagi pärast 2. aug. a. 1710. Aastatevahemikus 1677—1710 oli P. olnud kirikuõpetajaks Viljandis ning aastail 1693—1708

ühitas ülemlkonsistoriumi eesistuja ja Pärnu kreisi praost. Hooletuse või korratuse pärast ('Nachlässigkeit') olevat ta Martin Otto-Wilhelm Linz(†) andmeil 1708. a. vabastatud ametist ning viibinud 1710 Pärnus vaid põgenikuna (katku või vaenutegevuse eest?). Seevastu arvab Napiersky: Pastelberger olevat veel 2. aug. 1710 Pärnus alla kirjutanud, ilmselt praostina, kirikuõpetajate tagasi-pöördumine palveile venelastelt juba vallutatud aladele. Sama praost Pastebergeri pojapojad aadeltati E.R. Schlegel - K.A. Klingspori andmeil (1875) 25. sept. 1772 Soomes nimega 'von Pastelberger'. Kaasallkirjutaja või visitaatori kohta 1699. a. P.-Jaagupi kirikuvisitatsiooni protokollile, "Magnus de Molin" leidub veelgi vähem andmeid. Kuid temagi sai järgneva sõja ja katku keerises karmi saatuse osaliseks. Sündinud oli Molin Tallinnas, aeg teadmata ning surnud samas katku aastal 1710. Aastail 1697—1690 oli M. pastori-asetäitja (adjunkt) Suure-Jaanis, Viljandimaal ning aal 1690—1710 samas pastoriks. Millise õigusega M. oli asetanud aadlikutaluse 'de' tiitli oma perekonnanime ette — selle kohta puuduvad iga-sugused andmed ja alused. Igaljuhul ei leidu M-d üheski Rootsi või Soome aadlimatriklis. Võimalik, et 'de' lisandamine toimus omavoliliselt, 'kõrgendusena', et ta ei ole tavaline 'Molin'. Ottow-Lenzi käsitluses 1977 mainitakse veidi üksikasjalikumalt: too "de Moulin" (resp. Molin, Mollin), Magnus olevat Suure Põhja Sõja ajal kordüvalt põgenenud Tallinna varjule (arvatavasti vaenutege-

vuse eest), kuni teda säääl, nagu mainitud, tabas 1710 katkusurm. See oleks aga ka seekord kõik, mis võimalik oli esitada Pärnu-Jaagupi (Korbe) kristliku kihelkonna ja ta kiriku või kirikute senini liigagi hõredalt valgustatud vanima ja vanema ajaloo kohta, kuni aastani 1722. Mõningaid täiendusi sellele võiks tuua esijoones 1695. a. Liivimaa asehäalduri või kindralkuberneri visitatsiooniprotokollile esilekerkimine ja selle kättesaadavaks tegemine Tartu Riiklikus Keskarhiivis.

Kasutatud allikad:

1. Arhivaalid ja käsikirjad:

Wackenbuch des Officium Leal 1518—1544. Livonica, Kamerala handlingar, I, 33, RA.
Baltiska Fogderäkenskaper, F. 390—397, Pernau 1617—1622, RA.
Östersjöprovincernas Jordrevisionshandlingar, Livland, Revisionsprotokoll 1622—1624, Oberpahlen, Pernau, RA.
Östgersjöprov. Jordrev. Handlingar, Livland 1638—1641, RA.
Livländska Överkonsistoriets arkiv. Livonica III: Prov. Pernavia d. I. Nov. 1699. Visitatis Ecclestica habita ad Dio: Jacobi, d. 19. Martij Anno 1699, RA.
Roslevlev, Oleg, Zur Siedlungsgeschichte des Kirchenspiels St. Jakobi (Korbe), (manuskript), sine anno.

EESTI KIRIK ÕIENDAB

Ilmar Arensi artiklis nr. 1, avaldatud EK nr. 2—1981 on tekkinud kahjuks eksitavaid trükivigu: lk 56 veerg 2 real 5/6 alt »Soontanas» pro »Soontaganas»; lk. 59 veerg 2 real 14 ülalt »need» pro »mõned», 14 realt alt ... »Kui ulatusliku asukateta põlismetsa, laanis või lageda raba nimetatakse »kõrve» — asulate eraldamisega» ... peab olema »kui ulatusliku asukate põlismetsa, laane või raba nimetatakse, »kõrve» — asulate eraldamisega» ... , lk 59 rida 19 ülalt on »Saua», peab olema »Sauga». Kahetseval viisil on autorist olenematul põhjustel artiklisse sattunud hulk teisigi trükivigu.

2. Trükised (valik):

Arens, Ilmar, Über die topographische Lage und die Grenzen der ältesten Landschaft Korbe, in: Apophoreta Tartuensia, Stockholm 1949.
Arens, Ilmar, Korbe vassalisooost »Lenow» ning isiklike vabaduste säilimisest mõnedel Lääne- ja Pärnumaa aladel Rootsi aja alguseni, in: Verbum Habet Sakala, Stockholm 1974.
Bunge, Fr. G. v., Archiv für Geschichte Liv-, Ehst- und Curlands I, Reval 1857: Protokoll der Catholischen Kirchenvisitation in Livland vom Jahre 1613.
Elgenstierna, Gustaf, Den introducerade svenska adelns ättartavlor VIII, Stockholm 1934.

Hupel, August Wilhelm, Topographische Nachrichten von Lief- und Ehstland III, Riga 1782.

Hupel, August Wilhelm, Neue Nordische Miscellanen. Stück 11—12. Riga 1795.
Mandel, Matti, Über die archäologischen Ausgrabungen im Dorf Linnamäe (Linnamaa). ENSV Teaduste Akadeemia Toimetised 28 köide, Tallinn 1979.

Napiersky, K. E., Beiträge zur Geschichte der Kirchen und Prediger in Livland I (Riga 1843)-III (Mitau 1852).
Ottow, Martin und Lenz Ottow, Wilhelm (†), Die Prediger Livlands bis 1918, Köln/Wien 1977.

Schlegel, K.B. — Klingspor, K.A., Den ej introducerade adelns ättartavlor, Stockholm 1875.

Baltimore Markuse kog. 10-ndal aastapäeval: nõukogu, Marylandi sinodi president dr. F. Fife, õp. U. Plank, abipraost M. Saar ja St. Mark's koguduse õp. J. Yost, Foto Pukk

30 aastat tänumeelt

A.J. LEINJÄRV

Hirm 1944. a. Eestise tagasivalguva Vene kommunismi ohtude eest pagendas Eesti inimesi hulgiselt läände. Saksamaale põgenenute hulgas see hirm püsis, kuna Teises maailmasõjas N. Liit taotles nende tagasisaatmist kodumaale. Lääneliitlastele kodumaalt põgenemise tõeliste põhjuste selgitamine valdas mõtteid ja meeli. Sõjas purustatud Saksamaal püsi-va asupaiga leidmine osutus küsitavaks. Väiksemaid gruppe töövõimelisi neist võtsid vastu üksikud riigid, suur enamus viibis lootuse-

tus olukorras kodumaatute laagreis.

Neile sirutas abistava käe Ameerika Ühendriigid, võttes vastu sõjaludes kodumaatuiks jäänuid hulgaliselt. Nii nagu seda see suur vabadusmaa ikka on teinud, kooskõlas New Yorgi sadamas asuva Vabaduse monumendi raidkirjas lausuvale hääletule hüüdele: »Jäägu sulle, vana maailm, su ajalooline hülgus; anna mulle oma kodutud, tormidest vintsutatud massid, kes ihkavad vabadust; neile tõstan ma oma lambi kuldsel väraval!»

Läbi selle kuldse värava tõid kodumaatuid Luteri Kirikud Ameerikas, kelledest kaheksa olid selleks asutanud Luterlikku Maailmaliitu kuuluva Natsionaalse Luterliku Nõukogu (National Lutheran Council). Selle Nõukogu Asundamise Teenistus (Resettlement Service) tõi 1940-ndail aastail Euroopast 35 000 kodumaatut, et neist saaksid Ühendriikide kodanikud. Selle suure kirikute organisatsiooni esindajad otsisid kodumaatuid üles Euroopas, vahendasid neile käendajate, elukohta ja töö leidmist, võtsid neid vastu Ühendriikide sadamais, hoolitsesid nende eest uude elukohta asumisel ja jätkasid seda hoolt kohalike komiteede ja pastorite kaudu. Eriti olid nad abiks saabunute usuliste tarvete rahuldamisel, aidates luua missionikogudusi või korraldasid emakeelse Jumala Sõna kuulutamist kohalikes kirikutes. Baltimore'i asunud eestlasi võttis hoole alla Natsionaalse Luterliku Nõukogu liige — United Lutheran Church (ULCA), kes hiljem ühines mitmete teiste Kirikutega, moodustades Luteri Kiriku Ameerikas (Lutheran Church in America — LCA). Selle Kiriku Missiooninõukogu (Mission Board) läkitas koha peale õpetaja, tasudes ta palga. See õpetaja pidas 11. märtsil 1951. a. ajaloo esimese emakeelse jumalateenistuse kohalikus Püha Markuse koguduse kirikus (St. Paul & 20 St.). Sellest osa võtnud 120 kaasmaalast otsustasid järgnevalt asutada EELK Baltimore Markuse koguduse. Külalislahke ameerika Markuse kogudus andis uuele kogudusele kasutada oma

kiriku. Asutatud EELK Baltimore Markuse koguduse kinnitas EELK Komitee 21. ugustil 1951. Järgmisel aastal, 12. juunil 1952 asutati Markuse koguduse Washingtoni, D.C. abikogudus sealsete kaasmaalaste algatusel ja EELK Komitee kinnitamisel. Juunis 1953. a. liitus Markuse kogudus USA I praostkonnaga.

EELK Baltimore koguduse ja Washingtoni abikoguduse elukäiguist on ajakirjas »Eesti Kirik« käesolevate ridade autori sulest ilmunud ülevaateid 20-nda aastapäeva puhul 1971. a. erinumbris nr. 3 ja 25-nda aastapäeva puhul 1976. a. nr. 6. Sellepärast piirduvad käesolevad read selle koguduse 30-nda aastapäeva asjaoludega, tänu millele on nende koguduste liikmeskonna hingedes 30 aastat valitsenud rahuldusunne ja sügav tänu-meel.

Erakorralistes oludes tekkinud misjonikogudus tuli arendada majanduslikult iseseisvaks. Nagu eespool tähendatud, võttis Luteri Kiriku Ameerikas Missiooninõukogu õpetaja palga oma kanda. 1953. a. leppis Markuse kogudus Missiooninõukoguga kokku, et ta õpetaja palga 10 aasta jooksul igal aastal suurenevate osadena terves ulatuses oma kanda võtab. See toimuski nii ja alates 1964. aastast on Markuse kogudus majanduslikult iseseisev. Ta hakkas aga ka tasuma külalislahkele Ameerika Markuse kogudusele üüri kiriku kasutamise eest, kuigi tagasihoidlikult, ja Luteri Kirikule Ameerika heatahte (Benevolence) summased kirikuvalitsuse, koolide ja ettevõtete ülevõltpidamiseks ja uute misjonikoguduste asutamiseks. Heatahte summased ei ole Markuse kogudus

Baltimore Markuse kog. nõukogu 1981. Ees istuvad (vasakult): Ester Ulm, Gottlieb Peets, abipraost Max Saar, Helene Vest-Sams, Heljo Sarapik ja Heino Ederma. Seisavad: Hain Ainson, Eduard Sijmsen, Feliks Tamm, Meeta Liiv, Oie Peets ja Erika Anniko. Pildilt puudub Evart Sarapik. Foto P. Anniko

suutnud tasuda oodatud ulatuses. Säärane edu oli võimalik seetõttu, et Markuse kogudus läks kodumaa kogudustes omariikluse ajal kujunenud liikmemaksu tasumiselt ameerika kogudustes kehtivale vabatahtliku annetuste süsteemile. Kodumaa ja ameerika koguduste vahel on tekkeloolt ja organisatsioonilt suur erinevus. Ameerika kogudused on asutatud usklite immigrandide poolt või hiljem loodud misjonikogudused, tavaliselt mõnesaja liikmega. Need said elada ja elavad Stewardship'i najal, s.o. põhimõttel, et koguduse liige peab Jumalale oma majapidamisest aru andma, järelikult ka Jumala riigi tööks annetama. On rakendamisel ka Tithe, s.o. kümneise andmine (varast ehk tulust). See süsteem oli kasutamisel ka kodumaa vabakogudustes, kes teisiti ei saanudki pü-

sida. Küllap apostli sõnade kohaselt: "Kandke üksteise koormat ja nõnda te täidate Kristuse käsku!" Nad vististi ei tundnud ameerika Stewardship'i. 120 liikmega asutatud ja hiljem paarisajale kasvanud Markuse kogudusel ei olnud teist teed ilma välise toetuseta alalise õpetaja pidamiseks.

Kui Markuse kogudus 29. septembril 1959. a. inkorporeeriti Marylandi osariigi seaduste alusel, omandades juriidilise isiku õigused, ning ta vastu võttis Luteri Kiriku Ameerika Marylandi Sinodi ettepaneku astuda selle Sinodi liikmeks, siis oli see pikema aja kaalumine, ameerika koguduste elava vaimsusega tutvumise järeldus. Kogudus oli saanud ameerika kirikult üle 20 000 dollari õpetaja palga toetust, ühes heatahtliku juhataste, julgustamise ning koge-

muste jagamisega. Marylandi Sinod on alati suhtunud mõistvalt, suure armastusega Markuse kogudusse, mitte kuidagi seganud end EELK jumalateenistuse ning usu-liste talituste korrasse. Kogudust on 30 aasta jooksul külastanud Marylandi Sinodi president 3 korda ja EELK piiskop samuti 3 korda. Marylandi Sinodi president dr J. Fife rõhutas külastamisel: "Kodumaa kiriku küljest lahti kistud

kultuurne ja sügavalt oks on hakanud kasvama ja head vilja kandma, rikastades ka asukohamaa kiriklikku elu!" Kõnelemata pensionist ja arstiabist õpetajale, on Markuse koguduse liikmeil võimalus pääseda Washingtonis, D.C. asuvasse vanadekodusse. Areng ei saanud arusaamatusteta, kuid Kiriku Issand oli abiks ja saavutused said õnnistuseks!

Pühapäeva hommikul

Hommik hele.
Õrnad pilved
taevavõlvil.
Süda palvel:

"Isa taevas
õnnista Sa
seda päeva
usklikele!"

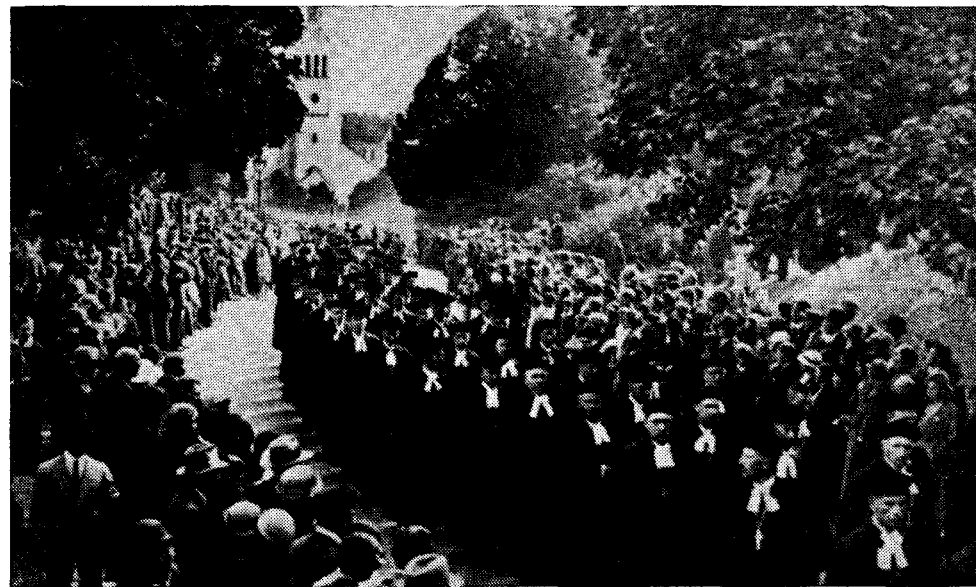
Kirik meile
armsaks emaks,
kes meid kutsub
palvetama.

Püha Sõna
seal on meile
kosutuseks —
hing sest elab.

Püha Vaim on
julgestuseks,
usk et meil saab
kindlaks, rõõmsaks.

Päev see meile
Isa armust
taas on antud
õnnistuseks.

Jaan Maior

Vaimulike rongkäik Tallinnas 16. sept. 1934 piiskop H.B. Rahamägi ametisse õnnistamise puhul.
Foto Voolmann

Eesti Vaimulik Raamat Arhiiv ja dokumentatsioon

kogub kiriklikust elust ülesvõtteid brošüüre, ajakirju, laululehti, ajaleheväljalõikeid jne. jne.

Adress:

Teol.lic.

Richard Koolmeister

Mandelblomsgatan 15

S-722 25 Västerås, Sverige

Toimetusele saadetavad kirjad palutakse saata samal aadressil

"EESTI KIRIK" ÕIENDAB

"Eesti Kirik" nr. 2—1981 lk 51 esimesel pildil on ekslikult õp. I. Pöld, peab olema õp. I. Poell; lk. 57 all on toodud ekslikult Ernst Arensi matus Pärnu-Jaagupi kirikus 20.14.80, peab aga olema 20.04.80.

EESTI KIRIKU" TELLIMISHINNAD 1981

ilmub kuus korda aastas

Asukohamaa	Val.	Aastas	Poolaastas	Üksiknumber
Skandinaavia	Rkr.	50:—	27:—	10:—
Austraalia	A\$	13:—	7:—	2:50
USA	\$	14:—	7:50	2:75
Kanada	\$	15:—	8:—	3:—
Inglismaa	£	4:50	2:50	0:80
Saksamaa	DM	25:—	13:—	4:75
L-Ameerika	US \$	14:—	7:50	2:75

Lennupostiga

Austraalia	A\$	16:—	9:—	3:—
USA	\$	16:—	9:—	3:—
Kanada	\$	18:—	10:—	3:50
L-Ameerika	US \$	18:—	10:—	3:50

M Ü Ü G I L:

AUGSBURGI USUTUNNISTUS

Rkr. 75:— \$ 4.50

Richard Koolmeister, *Püha tee —via sacra*

Rkr. 75:—\$ 19.—

Harri Haamer, *Seitse palvet*

Rkr. 5.— \$ 1.25

I L M U B:

Arved Rossmann, *Kirikuõiguse käsiraamat,*

EELK Põhimäärused ja kirikuseadlusi, määrusi ning sundnorme
1933—1980.

Tellida:

SIHTASUTUS EESTI VAIMULIK RAAMAT

Box 450 74

S-104 30 STOCKHOLM 45